

אגוד ההי"ס

עיונים ומחשבות סביב אגדות הגמרא בדף היומי

סנהדרין מג | עכן וחובת הווידוי

פרדוקס הווידוי: מצווה גוררת אשמה?

כשהגמרא מדברת על עכן, ניכר הפער בינה ובין המשנה: המשנה מורה כיצד לגרום לנידון למוות להתוודות, ומתנסחת באופן שאמור לשכנע אותו לעשות זאת, ואילו הגמרא אינה אמורה לשכנע איש - ולכן יכולה להתבטא באופן קשה ונוקב. כשאוחזים גם בשאלות וגם בדבריה הבטוחים והיציבים של המשנה - אפשר אולי להעמיק בסיפור, ובמושג הווידוי באופן כללי.

לפחות שתי קושיות עולות מתוך הגמרא. בתחילה מתארת הגמרא את המצוקה שכביכול נקלע אליה יהושע, כאשר נזקק לווידוי של עכן. הקדוש ברוך הוא סרב לגלות לו מי חטא וגרם למפלה בעי; לכאורה הוא נתן לו גם דרך לגלות זאת - על ידי גורל, אך המדרש שם בפיו של עכן ערעור על תוקפו של הגורל. עכן טען בחריפות שאי אפשר להאשים אדם רק לפי גורל, וליהושע לא הייתה ברירה אלא לשכנע אותו להודות. עכן היה יכול להציל את עצמו ולשתוק, אך לבסוף הוא דיבר מתוך בחירה. לפי המדרש, לולא דיבר עכן - ייתכן שאי אפשר היה להרוג אותו. התיאור האירוני ואולי מביך של המצב, כאילו המנהיג הגדול יהושע היה תלוי בחסדו של עכן, מעלה קושייה על האופן בו התנהל הסיפור.

הפיתרון מוליד קושייה נוספת: כיוון שעכן לא הסכים להתוודות, יהושע היה צריך לגרום לו להודות בחטא בכל זאת, ולדברי המדרש הוא "שיחד" אותו במילים. גרם לעכן לחשוב שלא יקרה כלום אם הוא יודה. האם נכון ומוסרי לנהוג כך?

כאמור, לאחר העלאת הקושיות מתוך הגמרא, כדאי לחזור לנקודת העוגן שהמשנה מציבה בסוגיה. המשנה קובעת שהווידוי של הנידון למוות מכפר עליו, ובעולם הבא הוא לא ייענש. העונש הוא רק "היום הזה", ואחריו נשמת האדם עולה למעלה כשהיא מתוקנת ונקייה. זהו אחד מהמקרים שבהם האמונה בעולם הבא הינה קריטית; בדרך כלל, בחוויה הקיומית של עובד ה', אפשר לומר שלא משנה אם הוא ישווה את העולם הבא לנגד עיניו - אדרבה, עדיף שיפעל לשם שמים ולא על מנת לקבל שכר. אולם חשוב לדעת שהעולם הזה הוא מקום של אתגר והתמודדות, ולרוב אי אפשר לפגוש בו את השלמות. המצב האידיאלי הוא לאכול את פירות המצוות בעולם הזה כשהקרן קיימת לעולם הבא, אך במקרה שלנו זה בלתי אפשרי - כשאדם מודה בחטאו הוא ממיט על עצמו עונש. מבחינה מוסרית נוצר כאן פרדוקס: אם מתברר שהאדם שלפנינו חוטא, יהיה בלתי מוסרי לפטור אותו מעונש, אך גם להעניש אותו כתוצאה ממעשה טוב שעשה - הודאה בחטא - זה צעד בלתי מוסרי. רק ההבנה שבעולם הזה הצדק עדיין אינו יכול להתגלות בשלמותו, ושגמולו הסופי של האדם הפרטי ניתן לו בעולם הבא, יכולה לחלץ מן הפרדוקס. לווידוי יש מחיר כבד בעולם הזה, אך שכר גדול בעולם הבא. יהושע אמנם שכנע את עכן להודות בחטא, אך השכנוע היה נכון ואמתי: הוא יצר את הרושם שהווידוי ישתלם לעכן, וברובד העמוק והמהותי - זה באמת השתלם לו. בעיני מי שמרחיב את מבטו מעבר לגבולותיו הצרים של העולם הזה, מוטב לאדם להתוודות עכשיו ולהגיע טהור לעולם האמת.

ומדוע חשוב כל כך הווידוי? מדוע ליהושע לא הייתה ברירה אלא להיות תלוי בו? נענה בעזרת מילותיו של הרב קוק באורות התשובה (טז): אחד מהיסודות של התשובה,

במחשבתו של האדם, הוא הכרת האחריות של האדם על מעשיו, שבא מתוך אמונת הבחירה החפשית של האדם. וזהו גם כן תוכן הווידוי המחובר עם מצות התשובה שמודה האדם שאין שום ענין אחד, שיש להאשימו על החטא ותוצאותיו, כי-אם אותו בעצמו. ובהו הוא מברר לעצמו את חופש רצונו ועוצם יכלתו על סדרי חייו ומעשיו, ומתוך כך הוא מפנה לפניו את הדרך לשוב אל ד', לחדש את חייו בסדר הטוב.

משנה. היה רחוק מבית הסקילה כעשר אמות, אומרים לו: התודה, שכן דרך כל המומתין מתודין, שכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא. שכן מצינו בעכן, שאמר לו יהושע בני שים נא כבוד [לה'] א-להי ישראל ותן לו תודה, ויען עכן את יהושע ויאמר אמנה אנכי חטאתי וכזאת וכזאת וגו'. ומנין שכיפר לו וידויו - שנאמר ויאמר יהושע מה עכרתנו יעכרך ה' ביום הזה, ביום הזה אתה עכור, ואי אתה עכור לעולם הבא.

גמרא. תנו רבנן: נא - אין נא אלא לשון בקשה, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא ליהושע חטא ישראל, אמר לפניו: רבונו של עולם, מי חטא? אמר ליה: וכי דילטור אני? לך הפל גורלות. הלך והפיל גורלות, ונפל הגורל על עכן, אמר לו: יהושע, בגורל אתה בא עלי? אתה ואלעזר הכהן שני גדולי הדור אתם, אם אני מפיל עליכם גורל - על אחד מכם הוא נופל. אמר לו: בבקשה ממך, אל תוציא לעז על הגורלות, שעתידה ארץ ישראל שתתחלק בגורל שנאמר אך בגורל יחלק את הארץ.

תן תודה, אמר רבינא: שחודי שחדיה במילי: כלום נבקש ממך אלא הודאה? תן לו תודה והיפטר. מיד: ויען עכן את יהושע ויאמר אמנה אנכי חטאתי לה'...